

EUROPOS
KOMISIJA

SAJUNGOS VYRIAUSIASIS
ĮGALIOJIMAS UŽSIENIO
REIKALAMS IR
SAUGUMO POLITIKAI

Briuselis, 2021 03 12
JOIN(2021) 6 final

BENDRA ATASKAITA EUROPOS PARLAMENTUI IR TARYBAI

Ypatingasis Administracinis Kinijos Regionas Honkongas.

2020 m. metinė ataskaita

BENDRA ATASKAITA EUROPOS PARLAMENTUI IR TARYBAI
YPATINGASIS ADMINISTRACINIS KINIJOS REGIONAS HONKONGAS.

2020 M. METINĖ ATASKAITA

Santrauka

Nuo 1997 m., kai Honkongas buvo perduotas Kinijos Liaudies Respublikai (KLR), Europos Sąjunga (ES) ir jos valstybės narės atidžiai stebi Ypatingojo Administracinio Kinijos Regiono (YAR) Honkongo politinę ir ekonominę raidą. ES nuolat remia principą „viena šalis – dvi sistemos“ ir jo įgyvendinimą.

Laikydami 1997 m. Europos Parlamente priimto įsipareigojimo, Komisija ir vyriausiasis įgaliotinis teikia metines Honkongo raidos ataskaitas. Daugelį metų šiose ataskaitose itin daug dėmesio skiriama principo „viena šalis – dvi sistemos“ įgyvendinimui ir Honkongo autonomijai, kaip numatyta Pagrindiniame įstatyme.

Tai – 23-ioji ataskaita, apimanti 2020 m. Ryškiausi tų metų (toliau – ataskaitiniai metai) akcentai – pirma, svarbūs politiniai įvykiai ir, antra, COVID-19 pandemijos poveikis, nes nuo jos taip pat labai nukentėjo Honkongo ekonomika.

Politinės ir socialinės raidos apžvalga

Politiniu požiūriu 2020 m. žymiai sparčiau silpnėjo aukšto lygio Honkongo autonomija ir teisės bei laisvės, kurios turėjo būti saugomos bent iki 2047 m. Tai nulėmė žemyninės dalies valdžios institucijų kišimasis, dėl kurio kyla abejonių, ar Kinija yra pasirengusi laikytis tarptautinių įsipareigojimų, taip pat įsipareigojimų Honkongo žmonėms, priimtų pagal principą „viena šalis – dvi sistemos“ ir Honkongo pagrindinį įstatymą.

Birželio 30 d. nacionalinio liaudies kongreso nuolatinio komiteto (NLKNK) sprendimu buvo priimtas Nacionalinio saugumo įstatymas (toliau – NSĮ) ir kilo didelis susirūpinimas dėl šio teisės akto priėmimo proceso ir jo turinio. Tais metais buvo sulaukyta daug demokratiją palaikančių aktyvistų, įstatymų leidėjų ir žurnalistų, be kita ko, pateikus kaltinimus pažeidus NSĮ ir viešąją tvarką.

Dėl plataus pobūdžio į NSĮ įtrauktos nusikalstamos veikos ir neaiškumų, kaip bus taikomos atitinkamos jo nuostatos, kyla didelis susirūpinimas ir tai daro neigiamą poveikį galimybėms naudotis saugomomis teisėmis ir laisvėmis Honkonge. Nors akivaizdžios cenzūros dėl pradėto taikyti NSĮ atvejų nėra daug ir nė vieno demokratiją palaikančio leidinio veikla nebuvo visiškai nutraukta, stiprėja žiniasklaidos, akademinės bendruomenės ir pilietinės visuomenės savicenzūros tendencija.

Žemyninės dalies valdžios institucijos kitais būdais stiprina Honkongo reikalų priežiūrą. Nuogastavimai dėl principo „viena šalis – dvi sistemos“ pažeidžiamumo sustiprėjo balandžio mėn., kai Honkongo ryšių palaikymo tarnyba (HRPT), Honkonge atstovaujanti žemyninės dalies valdžios institucijoms, pareiškė, kad jai netaikomas Pagrindiniame įstatyme įtvirtintas įsipareigojimas nesikišti į Honkongo reikalus.

Teisinės valstybės ir teisminių institucijų nepriklausomumo principai tebėra esminės pagrindinių teisių ir laisvių užtikrinimo Honkonge apsaugos priemonės. Ataskaitiniais metais politiniai veikėjai teismams pateikė nepagrįstų kaltinimų šališkumu. Tai paskatino vyriausiąjį teisėją pateikti išsamų pareiškimą, kuriame jis priminė Pagrindinio įstatymo nuostatas ir principus, kuriais reglamentuojama teismų sistema, ir apgynė teismų vaidmenį, nepriklausomumą ir profesinį sąžiningumą.

Pasitikėjimo teisėjų kompetencija ir profesiniu sąžiningumu bei jų pasirengimu laikytis teisinės valstybės principo lygis tebėra aukštas, ir dar per anksti vertinti, kaip Honkongo teismai aiškina NSĮ ir kokių mastu taikant jo nuostatas bus apsaugotos teisės ir laisvės. Nagrinėdami daugumą su NSĮ susijusių bylų teismai pritaikė paleidimo už užstatą priemones, nors kilo klausimų, kodėl kitose bylose gerai žinomus asmenis atsisakyta paleisti už užstatą. Vienu tokiu atveju prokuratūros prašymu NSĮ bylų teisėjas buvo paskirtas nagrinėti su NSĮ nesusijusių saugumo reikalų srities bylą. Dėl to kyla klausimų, susijusių su NSĮ 44 straipsnyje išdėstytų paskyrimo nuostatų taikymo sritimi ir aiškinimu.

Rugsėjo 6 d. turėję vykti Teisėkūros tarybos rinkimai buvo atidėti vieniems metams – vyriausybė tai pateisino COVID-19 protrūkiu. NLKNK priėmė sprendimą Teisėkūros tarybos kadenciją pratęsti bent vieniems metams, kol bus surengti rinkimai, ir dauguma demokratinių partijų atstovų nusprendė pratęstą kadenciją toliau dirbti Teisėkūros taryboje.

Lapkričio 11 d. NLKNK sprendimu dėl YAR Honkongo Teisėkūros tarybos narių kvalifikacijos nustatyti išrinktų įstatymų leidėjų atleidimo iš darbo ir būsimų įstatymų leidėjų teisės dalyvauti rinkimuose kriterijai. Tuo remdamosi Honkongo valdžios institucijos vėliau tą pačią dieną iš Teisėkūros tarybos pašalino keturis demokratiją palaikančius įstatymų leidėjus, taip dar labiau pakenkdamos aukšto lygio Honkongo autonomijai ir pagrindinių teisių bei laisvių apsaugai. NLKNK sprendimas buvo paskata likusiems demokratiją palaikantiems įstatymų leidėjams atsistatydinti iš Teisėkūros tarybos; įstatymų leidžiamasis organas toliau veikė, tačiau demokratinė stabdžių ir atsvarų sistema susilpnėjo.

ES ragina YAR Honkongą ir centrinę vyriausybę atnaujinti rinkimų reformą, kaip įtvirtinta Pagrindiniame įstatyme. Vykdamas Pagrindiniame įstatyme nustatytus įpareigojimus, svarbu įdiegti demokratinę, teisingą, atvirą ir skaidrią rinkimų sistemą, grindžiamą visuotine rinkimų teise. Visuotinė rinkimų teisė padėtų Honkongo vyriausybei užsitikrinti didesnę teisėtumą, o tai būtų naudinga siekiant Honkongo ekonominių tikslų ir sprendžiant socialinius ir ekonominius uždavinius.

ES atsako į nacionalinio saugumo įstatymo priėmimą apžvalga

Vyriausiasis įgaliotinis ES vardu pateikė šias deklaracijas dėl Honkongo:

- gegužės 29 d. – dėl Nacionalinio liaudies kongreso patvirtintų nacionalinio saugumo įstatymų projektų;
- liepos 1 d. – dėl NSĮ priėmimo;
- rugpjūčio 3 d. – dėl Teisėkūros tarybos rinkimų atidėjimo;
- lapkričio 12 d. – dėl Honkongo Teisėkūros tarybos narių mandatų panaikinimo.

ES atstovų spaudai pareiškimai dėl Honkongo apėmė šiuos klausimus:

- rugpjūčio 10 d. – dėl suėmimų ir policijos reidų pagal NSĮ;

- rugsėjo 24 d. – dėl Joshua Wong ir kitų demokratijos aktyvistų sulaikymo;
- lapkričio 2 d. – dėl aštuonių demokratiją palaikančių įstatymų leidėjų ir politikų sulaikymo;
- gruodžio 29 d. – dėl dešimties Honkongo gyventojų teismo proceso Šendžene.

Birželio 17 d. Didžiojo septyneto (G 7) užsienio reikalų ministrai paskelbė bendrą pareiškimą dėl Honkongo.

Liepos mėn. priimtose Tarybos išvadose¹ ES susitarė dėl priemonių rinkinio, kuris yra pradinis atsakas į NSĮ. Šis rinkinys apima, be kita ko, tokias priemones kaip prieglobsčio ir vizų politika, eksporto kontrolė, teismo procesų stebėjimas, parama pilietinei visuomenei, stipendijos ir akademiniai mainai, ekstradicijos susitarimų peržiūra ir nuostata nepradėti jokių naujų derybų.

Gruodžio 7 d. Užsienio reikalų taryboje buvo susitarta, kad ES turėtų toliau įgyvendinti priemones, dėl kurių buvo susitarta liepos mėn., ir prireikus, atsižvelgiant į padėties raidą, apsvarstyti papildomas priemones.

ES savo susirūpinimą dėl įvykių Honkonge tiesiogiai Kinijos lyderiams išreiškė birželio 22 d. vykusiame ES ir Kinijos aukščiausiojo lygio susitikime ir rugsėjo 14 d. bei gruodžio 30 d. vykusiuose vadovų susitikimuose.

COVID-19 padėties ir ekonominės raidos apžvalga

Kalbant apie COVID-19, puikiai veikianti Honkongo sveikatos priežiūros sistema ir tvirtas politinis atsakas, įskaitant griežtas karantino priemones, taip pat atsakingas jo gyventojų požiūris, kaip matyti iš to, kad protrūkio metu beveik visur buvo dėvimos veido kaukės, padėjo veiksmingai suvaldyti COVID-19 protrūkį.

2020-ieji pasaulio ekonomikai buvo sudėtingi metai, ir Honkongas nebuvo išimtis. Ekonomika labai susitraukė ir nuo to smarkiai nukentėjo dauguma pagrindinių miesto pramonės sektorių, išskyrus finansų sektorių. Staigus turistų skaičiaus sumažėjimas padarė didelį poveikį prabangos, apgyvendinimo ir maitinimo paslaugų, maisto ir gėrimų bei transporto sektoriams, o neaktyvi tarptautinė prekyba – neigiamą poveikį prekybos ir logistikos sektoriams. Nors vyriausybė ėmėsi keleto priemonių ekonomikai remti, nedarbo lygis per metus padvigubėjo (iki 6,6 proc. 2020 m. paskutinįjį ketvirtį). Taip pat pradėjo prastėti YAR fiskalinė padėtis, nors Honkongas ir toliau turi daug atsargų.

Neigiamą poveikį pajuto ir mieste įsikūrusios Europos įmonės, ypač priklausomos nuo turizmo srautų ir tarptautinės prekybos. Kone daugiausia sunkumų kyla dėl kelionių apribojimų, nes daugybė ES įmonių įsikūrė Honkonge, kad valdytų regione ir žemyninėje Kinijoje vykdomas operacijas. Įmonės taip pat yra susirūpinusios dėl politinių įvykių Honkonge, įskaitant principo „viena šalis – dvi sistemos“ silpnėjimą ir galimą NSĮ poveikį verslo aplinkai.

I. Politinė ir socialinė raida

¹ <https://www.consilium.europa.eu/lt/press/press-releases/2020/07/28/hong-kong-council-expresses-grave-concern-over-national-security-law/>.

2020 m. nutrūko socialiniai neramumai ir didelio masto protestai, 2019 m. prasidėję reaguojant į vyriausybės pasiūlytą Basislapstančių nusikaltėlių ir savitarpio teisinės pagalbos įstatymo projektą, nors ir toliau vyko pavienės demonstracijos. Pagrindiniai veiksniai atgrasant nuo viešų demonstracijų buvo birželio 30 d. NLKNK sprendimu pradėtas taikyti NSĮ ir priemonės, kurių Honkongo vyriausybė ėmėsi kovodama su COVID-19 protrūkiu.

Iki šiol dėl įtariamų nusikalstamų veikų, susijusių su neramumais, sulaikyta apie 10 000 asmenų, įskaitant daugybę nepilnamečių. Kadangi daugeliu atvejų sprendimų dėl baudžiamojo persekiojimo priėmimas trunka ilgai, daug sulaikytųjų nėra tikri, kaip bus nagrinėjami jiems pateikti kaltinimai, todėl kyla su teisingumu susijusių klausimų. Iki šiol baudžiamasis persekiojimas pradėtas maždaug 20 proc. atvejų.

NSĮ kelia susirūpinimą dėl kelių aspektų. Tai, kaip buvo priimtas šis įstatymas, neatitinka Pagrindinio įstatymo 23 straipsnio, kuriame numatyta, kad YAR Honkongas tokias priemones priima pats. Prieš priimant šį įstatymą Honkongo suinteresuotieji subjektai turėjo labai nedaug galimybių pateikti savo nuomonę dėl jo projekto, nes visas tekstas buvo pateiktas tik paskelbus įstatymą, o Teisėkūros taryba nevykdė demokratinės kontrolės. Savaitę prieš priimant NSĮ vyriausybės vadovė viešai pareiškė negavusi išsamios informacijos apie siūlomą teisės aktą.

Keletas demokratiją palaikančių įstatymų leidėjų nepritarė NSĮ, ir tai buvo viena iš priežasčių, dėl kurių jie neteko teisės siekti perrinkimo į Teisėkūros tarybą. Taip dar labiau apribojamos išrinktų atstovų galimybės tikrinti, kaip įgyvendinamos NSĮ priemonės.

NSĮ nustatyta keturių rūšių nusikalstama veika: atsiskyrimas, ardomoji veikla, teroristinė veikla ir slapti susitarimai su užsienio jėgomis ar išorės subjektais. Dėl plataus nusikalstamos veikos pobūdžio ir neaiškumų, kaip bus taikomos susijusios nuostatos, Honkonge kyla didelis susirūpinimas ir trukdoma naudotis saugomomis teisėmis ir laisvėmis. Šiuo etapu sudėtinga įvertinti šio slopinamojo poveikio mastą.

ES biuras ir ES valstybių narių diplomatinės atstovybės Honkonge aktyviai palaiko ryšius su pilietinės visuomenės, akademinės bendruomenės ir žiniasklaidos atstovais, kad suprastų NSĮ poveikį jų darbui. Šis įstatymas, be abejo, paskatino dažniau taikyti vidaus cenzūrą, principu „pirmiausia saugumas“ grindžiamą požiūrį į informacijos saugojimą ir naudojimąsi socialiniais tinklais, taip pat susirūpinimą, kad palaikydami teisėtus ryšius su užsienio šalių diplomatinėmis atstovybėmis asmenys dėl vadinamųjų slaptų susitarimų gali būti patraukti baudžiamojon atsakomybėn.

NSĮ eksteritorinio taikymo sritis neribota. Jame numatyta, kad tam tikrais atvejais žemyninės dalies valdžios institucijos gali naudotis savo jurisdikcija. Be to, su NSĮ susijusios bylos gali būti nagrinėjamos uždaruose teismo posėdžiuose, ir tai reikia atidžiai stebėti.

Kritiškai įvertinti vyriausybės vadovėi suteikti įgaliojimai sudaryti teisėjų grupę su NSĮ susijusioms byloms nagrinėti. Vis dėlto skirdama tokius teisėjus vyriausybės vadovė gali prašyti vyriausiojo teisėjo pateikti rekomendacijas. Be to, vyriausybės vadovė neskiria konkretaus teisėjo konkrečiai bylai nagrinėti.

Vis dar neaišku, koks bus Nacionalinio saugumo įstatyme Honkongo vyriausybei nustatytas reikalavimas stiprinti klausimų, susijusių su nacionaliniu saugumu mokyklose,

universitetuose, socialinėse organizacijose, žiniasklaidoje ir internete, priežiūrą ir reguliavimą poveikis žmogaus teisėms ir pagrindinėms laisvėms.

NSĮ taikomas Honkonge veikiančioms užsienio įmonėms. NSĮ 21 ir 23 straipsniuose visiems, kurie kursto vykdyti ar bendrininkauja vykdant ardomąją ar su atsiskyrimu susijusią nusikalstamą veiką arba teikia piniginę ar kitokią finansinę pagalbą ar lėšas tokiai veikai vykdyti, numatytos didelės laisvės atėmimo bausmės. Nenurodyta, jog tokia pagalba tam, kad ji pagal šį įstatymą būtų laikoma nusikalstama veika, turi būti teikiama tikslingai, todėl bankai ėmė kruopščiai tikrinti asmenims ir grupėms, dalyvaujantiems su demokratijos skatinimu susijusioje ir kitokioje politinėje veikloje, teikiamas paslaugas. Pagal NSĮ 31 straipsnį įmonės ir organizacijos gali būti traukiamos baudžiamojon atsakomybėn, joms gali būti skiriamos bausdos ir gali būti panaikinama jų licencija.

2020 m. remiantis NSĮ buvo sulaikytas 31 asmuo, keturiais atvejais buvo pateikti kaltinimai. Tarp šių sulaikytų asmenų buvo keletas gerai žinomų demokratijos aktyvistų. Rugpjūčio 10 d. dėl įtarimų sudarius slaptus susitarimus su užsienio jėgomis sulaikius žiniasklaidos magnatą Jimmy'į Lai, maždaug 200 policijos pareigūnų atliko kratą jo žiniasklaidos įmonėje „Apple Daily“. Po šios didelio masto policijos operacijos, susijusios su žinoma ir atvirai savo pozicijas skelbiančia žiniasklaidos įmonių grupe, kilo susirūpinimas dėl galimų politinių motyvų. Rugpjūčio 10 d. pateikus NSĮ grindžiamus kaltinimus taip pat buvo sulaikyta viena iš šiuo metu išformuotos demokratiją palaikančios platformos „Demosisto“ įkūrėjų Agnes Chow.

Panašus susirūpinimas buvo išreikštas dėl Teisingumo departamento sprendimų demokratiją palaikančius aktyvistus ir įstatymų leidėjus patraukti baudžiamojon atsakomybėn dėl viešosios tvarkos pažeidimų, susijusių su demonstracijomis ir neramumais, ir dėl jų elgesio Teisėkūros tarybos posėdžių metu. Vis dėlto valdžią remiančioms partijoms priklausantiems asmenims, siejamiems su kai kuriomis tomis pačiomis Teisėkūros tarybos iniciatyvomis, kaltinimai nebuvo pateikti. Be to, kadangi nebuvo imtasi įtikinamų veiksmų siekiant baudžiamojon atsakomybėn patraukti 2019 m. greitojo geležinkelio stotyje Juen Longe išpuolį įvykdžiusius užpuolikus, taip pat kilo klausimų dėl prokuratūros sprendimų teisingumo.

Dar per anksti vertinti, kaip Honkongo teismai aiškins NSĮ ir koku mastu bus apsaugotos teisės ir laisvės, nors NSĮ teigiama, kad užtikrinant nacionalinį saugumą žmogaus teisės bus gerbiamos ir saugomos. Pirmojoje parodomajoje NSĮ grindžiamoje byloje pirmosios instancijos teismas pabrėžė, kad teismai, aiškindami naująjį įstatymą, remsis bendrosios teisės principais ir atsižvelgs į žmogaus teisių apsaugos priemones. Pasitikėjimo teisėjų kompetencija ir profesiniu sąžiningumu bei jų pasirengimu laikytis teisinės valstybės principo lygis tebėra aukštas, tačiau reikia nepamiršti, kad NLKNK turi pagrindinę prerogatyvą teikti šio įstatymo išaiškinimus. Pirmasis NSĮ grindžiamos bylos nagrinėjimas turėtų prasidėti tik 2021 m.

Atlikus viešosios nuomonės apklausas nustatyta, kad dauguma respondentų nepitaria NSĮ. 2020 m. rugpjūčio mėn. agentūros „Reuters“ vardu Honkongo viešosios nuomonės tyrimų instituto (PORI) atliktos apklausos metu prieštaravimą išreiškė beveik 60 proc. apklaustųjų. Atlikus šią apklausą taip pat paaiškėjo, kad sumažėjo parama protestų judėjimui – jį palaikantys teigė tik 44 proc. apklaustųjų.

Policija griežtai reagavo į nesankcionuotus susirinkimus, savo veiksmus pagrįsdama NSĮ nuostatomis, viešosios tvarkos įstatymais ir su COVID susijusiais apribojimais. Ji pasitelkė naują priemonę – violetines vėliavas, kuriomis įspėjama apie įtariamus NSĮ pažeidimus, o valdžios institucijos galimus naujojo įstatymo pažeidimus vykstant demonstracijoms aiškino plačiai. Jie apima dažnai vartojamą protestų šūkį „*Išlaisvinkime Honkongą. Mūsų laikų revoliucija*“ ir netgi protestuotojų laikomus tuščius plakatus. Nors su protestais siejamas himnas „*Šlovė Honkongui*“ nebuvo aiškiai uždraustas įstatymu, jį draudžiama giedoti mokyklose. Be to, policijos nacionalinio saugumo skyriuje pradėjo veikti karštoji pranešimų linija, siekiant sudaryti palankesnes sąlygas pranešti apie veiksmus, kuriais tariamai pažeidžiamas NSĮ.

ES atsakas į nacionalinio saugumo įstatymo priėmimą

Liepos mėn. ES ministrai priėmė Tarybos išvadą, kuriose pabrėžiama, kad Kinijos veiksmai, susiję su NSĮ priėmimu, neatitinka jos tarptautinių įsipareigojimų, priimtų 1984 m. Kinijos ir Didžiosios Britanijos deklaracijoje, ir prieštarauja Pagrindiniam įstatymui. Remiantis šiomis išvadomis, dėl šių veiksmų kyla abejonių, ar Kinija ketina laikytis priimtų tarptautinių įsipareigojimų; šie veiksmai taip pat silpnina pasitikėjimą ir daro neigiamą poveikį ES ir Kinijos santykiams. Šiose išvadose kaip pradinis ES atsakas į NSĮ išdėstytos šios suderintos priemonės:

1. nacionalinio saugumo teisės akto poveikio prieglobsčio, migracijos, vizų ir rezidavimo politikai svarstymas pagal taikytiną teisę, be kita ko, aptariant atitinkamus aspektus ES lygiu;
2. tolesnė specialios didesnės rizikos įrangos ir technologijų eksporto galutiniam naudojimui Honkonge peržiūra ir ribojimas, visų pirma tais atvejais, kai yra pagrindo įtarti nepageidaujamą naudojimą, susijusį su vidaus represijomis, vidaus ryšių perėmimu ar kibernetiniu stebėjimu;
3. galimybių didinti stipendijų skaičių ir intensyvinti akademinį mainus, kuriuose dalyvauja Honkongo studentai ir universitetai, ir koordinuoti su tuo susijusią veiklą nagrinėjimas;
4. tolesnis bendradarbiavimas su pilietine visuomene Honkonge ir jos rėmimas;
5. nuolatinio demokratiją palaikančių aktyvistų Honkonge teismo procesų stebėjimo užtikrinimas;
6. nacionalinio saugumo teisės akto keliamos potencialios rizikos ES piliečiams aptarimas ES lygiu;
7. nacionalinio saugumo teisės akto eksteritorinio poveikio stebėseną;
8. nacionalinio saugumo teisės akto poveikio valstybių narių ekstradicijos ar kitiems atitinkamiems susitarimams su Honkongu peržiūra;
9. jokių naujų derybų su Honkongu nepradėjimas, bent kol kas.

Pagrindiniai veiksmai, kurių imtasi remiantis šiomis Tarybos išvadomis, yra, be kita ko, tai, kad priėmus Tarybos išvadas šešios ES valstybės narės² sustabdė su Honkongu sudarytus ekstradicijos susitarimus arba pradėtas derybas dėl tokių susitarimų sudarymo, valstybių narių valdžios institucijos ėmė nuodugniau tikrinti atitinkamą eksportą galutiniam naudojimui Honkonge, ES ir valstybių narių diplomatiniai atstovai suderintai lankosi Honkonge, siekdami stebėti demokratijos aktyvistų teismo posėdžius, stiprinami jų ryšiai su pilietinės visuomenės organizacijomis. Honkongo studentai, akademinės bendruomenės nariai ir universitetų darbuotojai toliau dalyvavo įvairiose aukštojo mokslo mainų pagal programą „Erasmus+“ ir valstybių narių įgyvendinamose dvišalėse mainų programose. Su Honkongu nepradėtos jokios naujos derybos.

Atitinkamuose Tarybos organuose buvo atidžiai stebima, kaip įgyvendinamos Tarybos išvadose numatytos priemonės. Gruodžio 7 d. Užsienio reikalų tarybos posėdyje vyriausiasis įgaliotinis apžvelgė NSĮ įgyvendinimo padėtį, jo poveikį teisėms ir laisvėms bei verslo aplinkai Honkonge, taip pat ES reagavimo priemonių rinkinio poveikį. Remdamiesi šia apžvalga, ministrai susitarė, kad ES turėtų toliau įgyvendinti priemones, dėl kurių buvo susitarta liepos mėn., ir prireikus, atsižvelgiant į padėties raidą, apsvarstyti papildomas priemones.

Susirūpinimas dėl NSĮ buvo išreikštas birželio 22 d. vykusiame ES ir Kinijos aukščiausiojo lygio susitikime, Honkongo klausimas taip pat iškeltas rugsėjo 14 d. ir gruodžio 30 d. vykusiuose ES ir Kinijos vadovų susitikimuose. ES išreiškė didelį susirūpinimą dėl to, kad pradėjus taikyti NSĮ prastėja pagrindinių teisių ir laisvių padėtis, ES taip pat pakartojo esanti susirūpinusi dėl Teisėkūros tarybos rinkimų atidėjimo visiems metams ir dėl to, kad keletas demokratiją palaikančių kandidatų neteko teisės dalyvauti šiuose rinkimuose. Europos Komisijos Pirmininkė Ursula von der Leyen savo pranešime apie Sąjungos padėtį Europos Parlamente rugsėjo 16 d. paminėjo žmogaus teisių pažeidimus Honkonge.

Birželio 19 d. Europos Parlamentas priėmė rezoliuciją dėl Honkongui taikomo KLR Nacionalinio saugumo įstatymo ir dėl būtinybės ES ginti Honkongo aukšto lygio autonomiją. Šioje rezoliucijoje apgailestaujama dėl NSĮ priėmimo, nes tai yra išpuolis prieš Honkongo autonomiją ir Kinijos tarptautinių įsipareigojimų, įskaitant 1984 m. Kinijos ir Didžiosios Britanijos deklaraciją, pažeidimas. Joje pateikta keletas rekomendacijų dėl ES ir kitų subjektų veiksmų.

Tarptautinė reakcija į nacionalinio saugumo įstatymo priėmimą

Tarptautiniai subjektai, be kita ko, Didysis septynetas (G 7), JT vyriausiasis žmogaus teisių komisaras ir JT specialieji pranešėjai, taip pat išreiškė susirūpinimą dėl NSĮ.

Gegužės 27 d. JAV administracija paskelbė, kad Kinija iš esmės pažeidė Honkongo autonomiją ir kad Honkonge jau nebeužtikrinamas kitoks režimas negu žemyninėje Kinijoje. Po šio pranešimo liepos 14 d. buvo pasirašytas JAV Honkongo autonomijos įstatymas. Rugpjūčio 7 d. JAV dėl dalyvavimo pažeidžiant YAR autonomiją ir saviraiškos ar susirinkimų laisvės ribojimo nustatė sankcijas 11-ai Honkongo ir žemyninės dalies valdžios institucijų pareigūnų. Tie pareigūnai – tai, be kita ko, vyriausybės vadovė, valstybės sekretorius, atsakingas už teisingumą, valstybės sekretorius, atsakingas už saugumą,

² Vokietija, Prancūzija, Airija, Nyderlandai, Suomija ir Italija.

valstybės sekretorius, atsakingas už konstitucinius ir žemyninės dalies reikalus, policijos komisaras, Honkongo ryšių palaikymo tarnybos direktorius Luo Huiningas ir kiti vyresnieji žemyninės dalies institucijų pareigūnai, susiję su Honkongo reikalais. Pagal šias sankcijas, reaguojant į „neįprastą ir ypatingą grėsmę“, kylančią Kinijai pažeidžiant Honkongo autonomiją, numatyta areštuoti ir įšaldyti JAV esamą turtą. Lapkričio 9 d. ir gruodžio 7 d. JAV dėl NSĮ įgyvendinimo nustatė sankcijas dar 18-ai asmenų.

Jungtinė Karalystė išplėtė imigracijos teises, siekdama Honkongo gyventojams, kurie yra užjūrio teritorijų Britanijos piliečiai, sudaryti sąlygas įgyti šalies pilietybę (apskaičiuota, kad maždaug 3 mln. Honkongo gyventojų yra užjūrio teritorijų Britanijos piliečiai). Pagal naująją tvarką asmenims, kurie yra užjūrio teritorijų Britanijos piliečiai, suteikiamas ribotas penkerių metų trukmės leidimas likti Jungtinėje Karalystėje, turint teisę dirbti ar mokytis. Po penkerių metų jie gali kreiptis dėl nuolatinio gyventojo statuso, o praėjus dar 12 mėnesių turint nuolatinio gyventojo statusą jie galės pateikti prašymą dėl pilietybės. Spalio mėn. buvo paskelbtos su naująja tvarka susijusios vizų nuostatos.

Be to, Jungtinė Karalystė, Australija ir Naujoji Zelandija, reaguodamos į NSĮ, sustabdė su Honkongu sudarytus ekstradicijos susitarimus.

Pasipriešinimo silpninimas

Dėl įvairių kaltinimų demokratijos aktyvistai 2020 m. buvo sulaikomi dar prieš priimant NSĮ, ir šie sulaikymai tęsėsi visus metus. Balandžio mėn. buvo sulaikyta penkiolika gerai žinomų asmenų, be kita ko, Demokratų partijos įkūrėjas ir garsus advokatas Martinas Lee, vyresnysis teisininkas ir buvęs Demokratų partijos pirmininkas Albertas Ho, leidinio „Apple Daily“ įkūrėjas Jimmy'is Lai. Šie sulaikymai susiję su tariamais neteisėtais susirinkimais 2019 m. rugpjūčio ir spalio mėn. vykusių mitingų ir protestų metu, o už tokią nusikalstamą veiką gali būti skiriama iki penkerių metų kalėjimo. Šie asmenys buvo paleisti už užstatą, kol prasidės 2021 m. turintys vykti teismo procesai. Rugpjūčio 10 d., remiantis NSĮ, Jimmy'is Lai buvo sulaikytas dar kartą, tačiau vėliau jam buvo pateikti kaltinimai sukčiavimu. Gruodžio 3 d. buvo atsisakyta jį paleisti už užstatą.

Rugpjūčio 23 d. Kinijos pakrančių apsaugos tarnyba sustabdė ir žemyninėje Kinijoje sulaikė 12 Honkongo gyventojų, mėginusių laivu pasprukti iš regiono. Lapkričio 27 d. pateikus kaltinimus mėginimu kirsti sieną šios bylos buvo oficialiai perduotos prokuratūrai.

Rugsėjo 24 d., vasarą vykdytų suėmimų metu, buvo sulaikytas demokratijos aktyvistas Joshua Wongas. Šie suėmimai taip pat buvo nukreipti prieš jo bendražygius aktyvistus Ivaną Lamą ir Agnes Chow. Gruodžio 2 d. šiems trims aktyvistams dėl viešosios tvarkos pažeidimų, siejamų su 2019 m. vykusiais protestais, buvo skirtos nuo septynių iki trylikos su puse mėnesių laisvės atėmimo bausmės.

Gruodžio 7 d. dėl ankstesnį mėnesį Honkongo kinų universitete vykusių protestų policija sulaikė aštuonis asmenis, iš kurių trims pareikšti įtarimai pažeidus NSĮ, nes jie neva kurstė atsiskyrimą. Gruodžio 8 d. dar aštuoni demokratijos aktyvistai buvo sulaikyti dėl to, kad tariamai prisidėjo prie liepos mėn. surengto nesankcionuoto susirinkimo.

Gegužės 15 d. Nepriklausoma skundų dėl policijos veiksmų taryba paskelbė savo ataskaitą dėl protestų, kuriuos paskatino pasiūlytas ekstradicijos įstatymo projektas. Šioje ataskaitoje nagrinėjami 2019 m. birželio–spalio mėn. įvykiai ir padaryta išvada, kad policijos pajėgoms

nekylo sisteminių problemų. Kalbant apie policijos veiksmus per 2019 m. liepos mėn. Juen Longe įvykdytą masinį išpuolį, kai grupė baltai apsirengusių vyrų, kurie, kaip manoma, susiję su triadų grupuotėmis, įvykdė išpuolį prieš metro keleivius, Nepriklausoma skundų dėl policijos veiksmų taryba nenustatė jokių pažeidimų. Ji įspėjo apie atsirandančius terorizmo Honkonge pavojus ir pažymėjo, kad policijos pajėgos susidūrė su akivaizdžia propaganda, kuria siekiama apšmeižti policiją. Šioje ataskaitoje, kurioje pateiktos 52 rekomendacijos, pabrėžta būtinybė rengti papildomus mokymus, susijusius su taktika, ašarinių dujų naudojimu, komunikacijos procesų tobulinimu ir gandų išsklaidymu. Nepriklausomai skundų dėl policijos veiksmų tarybai suteiktos tik ribotos prerogatyvos, o dėl šios ataskaitos buvo pareikšta griežta kritika, nes joje nepavyko įtikinamai išspręsti susirūpinimą dėl atskaitomybės keliančių klausimų.

Pirmą kartą per 30 metų Honkongo valdžios institucijos, nurodydamos su COVID-19 susijusias visuomenės sveikatos problemas, nesuteikė leidimo renginiams, skirtiems 1989 m. Tiananmeno aikštės žudynių aukoms Kinijoje atminti. Kasmetinių taikių protesto akcijų organizatoriai, Honkongo aljansas už patriotinius demokratinius judėjimus Kinijoje, tvirtino, kad šis draudimas buvo grindžiamas su politika susijusiomis priežastimis. Nepaisant draudimo, taiki protesto akcija buvo surengta ir po jos keletas asmenų buvo sulaikyti ir apkaltinti dalyvavimu nesankcionuotame susirinkime. Apskritai leidžiama vykdyti veiklą, skirtą Tiananmeno aikštės žudynių aukoms atminti, taigi gegužės mėn. duris vėl atvėrė Aljanso už patriotinius demokratinius judėjimus Kinijoje vadovaujamas muziejus.

Birželio 4 d. Teisėkūros taryba priėmė prieštaringai vertinamą Valstybės himno įstatymo projektą, pagal kurį kriminalizuojamas nepagarbus elgesys Savanorių maršo atžvilgiu, numatant didžiausią 50 000 HKD (5 530 EUR) baudą ir trejų metų laisvės atėmimo bausmę. NLKNK pirmiausia 2017 m. rugsėjo mėn. Valstybės himno įstatymą priėmė Pekine, o po dviejų mėnesių nusprendė jį įtraukti į Pagrindinio įstatymo III priedą. Po balsavimo Teisėkūros taryboje šis sprendimas įsigaliojo vietos lygmeniu.

Honkongo ryšių palaikymo tarnyba daro vis didesnę įtaką Honkongo politikos formavimui ir įtakingiems jo politikams, todėl kyla abejonių, ar pavyks išlaikyti Honkongo aukšto lygio autonomiją. Remiantis NSĮ Honkonge taip pat įsteigta nauja žemyninės dalies institucija – Nacionalinio saugumo užtikrinimo tarnyba, kuri gali naudotis savo jurisdikcija sudėtingais su nacionaliniu saugumu susijusiais atvejais, įskaitant atvejus, kai esama sudėtingų aspektų, susijusių su užsienio šalies įsitraukimu, arba kai kalbama apie Honkongo institucijoms neatskaitingus išorės subjektus. Iki šiol šiomis nuostatomis dar nebuvo remtasi.

Rugsėjo 6 d. turėjo įvykti Teisėkūros tarybos rinkimai, o liepos 30 d. buvo panaikinta 12-os demokratiją palaikančių kandidatų teisė dalyvauti šiuose rinkimuose. Rinkimų priežiūros pareigūnai teigė nemane, kad šie kandidatai iš tikrųjų laikysis Pagrindinio įstatymo, kaip to oficialiai reikalaujama pasirašant deklaracijas. Tarp šių asmenų, kurių teisė dalyvauti rinkimuose buvo atimta, yra keturi dabartiniai įstatymų leidėjai. Dalyvauti rinkimuose taip pat uždrausta trims dabartiniams rajonų tarybos nariams, išrinktiems remiantis visuotine rinkimų teise, taip pat buvusiam „Demosisto“ lyderiui Joshua Wongui.

Honkongo vyriausybė paskelbė pareiškimą, kuriame pritarė teisių atėmimui, kaip tokių veiksmų pagrindimą nurodydama faktinį ar tariamą asmenų, kurių teisės buvo atimtos, elgesį, įskaitant paramą Honkongo nepriklausomybei (kurios suinteresuoti asmenys tiesiogiai nepalaikė), prieštaravimus NSĮ, ketinimus beatodairiškai atmesti vyriausybės siūlomus įstatymų projektus ir užsienio šalių vyriausybėms skirtus prašymus įsikišti. Ji primygtinai

teigė, kad nebuvo vykdoma jokia politinė cenzūra ar ribojamos laisvės, ir įspėjo, kad rinkimų priežiūros pareigūnų įžeidinėjimo ir grasinimo jiems atvejais tirs policija. Honkongo ryšių palaikymo tarnyba taip pat palankiai įvertino rinkimų priežiūros pareigūnų sprendimą.

Masinis teisės dalyvauti rinkimuose atėmimas sulaukė daug tarptautinės kritikos. Vyriausiojo įgaliotinio ir pirmininko pavaduotojo J. Borrellio paskelbtoje ES deklaracijoje teigiama, kad dėl teisių atėmimo „*prastėja Honkongo, kaip laisvos ir atviros visuomenės, tarptautinė reputacija*“.

Siekdami nustatyti kandidatus į Teisėkūros tarybą, liepos 11–12 d. demokratai surengė išankstinius rinkimus, kuriuose dalyvavo apie 600 000 rinkėjų. Apklausose gerų rezultatų pasiekė jaunoji aktyvistų karta, kuri paprastai palaiko didesnio apsisprendimo teisę.

Liepos 31 d. pagal Nepaprastosios padėties reglamentavimo potvarkį Teisėkūros tarybos rinkimai buvo atidėti vieniems metams. Vyriausybės vadovė šį sprendimą pagrindė pavojais sveikatai, kurių kiltų, jeigu rinkimai vyktų trečiosios COVID-19 protrūkio bangos metu. Ji atkreipė dėmesį į tai, kad vyresnio amžiaus rinkėjams kyla ypatingas pavojus, kad apie 100 000 balsavimo teisę turinčių rinkėjų, šiuo metu esančių žemyninėje Kinijoje, negali pasinaudoti savo balsavimo teise ir kad dėl socialinių kontaktų ribojimo priemonių kyla kliūčių rengiant kampanijas. Ji taip pat paminėjo, kad rinkimai buvo atidėti ir kitose jurisdikcijose.

Pagrindiniame įstatyme nenumatyti atvejai, kai rinkimai atidedami tokiam ilgam laikotarpiui. 69 straipsnyje nustatyta, kad Teisėkūros tarybos kadencija trunka ketverius metus. Vėliau NLKNK priėmė glaustą sprendimą, kad šeštoji Teisėkūros taryba toliau vykdys savo funkcijas bent vienus metus po savo kadencijos pabaigos rugsėjo 30 d. Kita Teisėkūros taryba bus renkama įprastam ketverių metų laikotarpiui.

Iš pradžių dabartiniai įstatymų leidėjai, kurių teisė būti perrinktiems buvo panaikinta, pratęstą vienų metų laikotarpį toliau dirbo Teisėkūros taryboje. Vis dėlto demokratų stovykloje kilo karštos diskusijos dėl to, ar demokratiją palaikantys įstatymų leidėjai turėtų tęsti darbą Teisėkūros taryboje. Atsižvelgiant į judėjimo susiskaldymą, buvo pavesta atlikti viešosios nuomonės apklausą ir išsiaiškinti visuomenės nuomonę šiuo klausimu. Remdamiesi negalutiniais šios apklausos rezultatais, visi įstatymų leidėjai, išskyrus du, susitarė tęsti darbą Teisėkūros taryboje. Trečiasis įstatymų leidėjas atsistatydino dėl su sveikata susijusių priežasčių.

Lapkričio 11 d. NLKNK priėmė sprendimą, kuriuo remdamasi Honkongo vyriausybė iš Teisėkūros tarybos skubiai pašalino keturis demokratiją palaikančius įstatymų leidėjus. Šiame sprendime taip pat išdėstyti įvairūs kriterijai, kuriais remiantis nustatoma, kada tam tikras įstatymų leidėjas arba būsimas įstatymų leidėjas laikomas negebančiu vykdyti priesaikos laikytis Pagrindinio įstatymo, todėl turėtų būti pašalintas iš pareigų. Šie kriterijai – tai, be kita ko, parama Honkongo nepriklausomybei, atsisakymas pripažinti Kinijos aukščiausiąją valdžią Honkongo atžvilgiu, užsienio šalių ar vadinamųjų išorės subjektų skatinimas kištis į Honkongo reikalus ar veiksmus, dėl kurių kyla pavojus nacionaliniam saugumui. Honkongas ir tarptautinė bendruomenė labai kritiškai įvertino šį NLKNK sprendimą, be kita ko, dėl itin neigiamo jo poveikio aukšto lygio Honkongo autonomijai ir pagrindinių teisių bei laisvių apsaugai.

Po to, kai buvo panaikinta keturių įstatymų leidėjų teisė dalyvauti rinkimuose, iš Teisėkūros tarybos atsistatydino likę 15 demokratiją palaikančių įstatymų leidėjų. Įstatymų leidžiamasis organas toliau veikė, tačiau demokratinė stabdžių ir atsvarų sistema gerokai susilpnėjo.

Po šių įvykių savo vaidmens partijose atsisakė keletas aukštesnio rango demokratiją palaikančių pareigūnų. Demokratų partijos atstovas Tedas Hui, kuriam pareikšta keletas baudžiamųjų kaltinimų ir taikomos susijusios paleidimo už užstatą priemonės, savo noru išvyko į tremtį Jungtinėje Karalystėje, o jo veiksmai sulaukė griežto žemyninės dalies ir Honkongo valdžios institucijų atsako.

Ataskaitiniais metais teismams buvo pareikšta nemažai kaltinimų šališkumu, ypač priimant sprendimus su protestais susijusiose bylose. Rugsėjo 23 d. vyriausiasis teisėjas pateikė išskirtinį pareiškimą, kuriame apgynė teismines institucijas ir įspėjo, kad išpuoliai prieš teisėjus pakirs visuomenės pasitikėjimą teisinės valstybės principu. Rugsėjo mėn. iš pareigų pasitraukė Australijos teisėjas Jamesas Spigelmanas, kuris yra iš vienas iš 14 užsienio šalių teisėjų, Honkongo kasaciniame teisme dirbančių nenuolatiniais teisėjais. Honkongo vyriausybė pabrėžė įsipareigojimą išlaikyti užsienio šalių teisėjų skyrimo sistemą, atkreipdama dėmesį į jos svarbą teismų sistemos nepriklausomumui. Spalio mėn. vyriausybė į Honkongo kasacinį teismą paskyrė Jungtinės Karalystės Aukščiausiojo Teismo pirmininko pavaduotoją teisėją Patricką Hodge'ą.

Gruodžio 21 d. Honkongo kasacinis teismas, kurio posėdyje dalyvavo vyriausiasis teisėjas Geoffrey'is Ma ir, kaip nenuolatinis narys, Jungtinės Karalystės lordas L. Hoffmanas, vienbalsiai atmetė demokratiją palaikančių aktyvistų mėginimą teisiniu būdu užginčyti vyriausybės draudimą dėvėti veido apdangalus ir patvirtino, kad Nepaprastosios padėties reglamentavimo potvarkis, kuriuo remiantis buvo nustatytas šis draudimas, atitinka konstituciją. Šiuo Honkongo kasacinio teismo sprendimu pateisintas vyriausybės sprendimas neramumų metu remtis Nepaprastosios padėties reglamentavimo potvarkiu ir pabrėžta, kad specialieji įgaliojimai yra plataus masto ir lankstūs, tačiau jais naudojantis taikoma „prasminga kontrolė“, t. y. tokios priemonės kaip teisminė peržiūra, Teisėkūros tarybos atliekama patikra ir Pagrindinio įstatymo reikalavimai, kad tokios taisyklės turi būti nustatytos įstatymais ir proporcingos.

Minint 30-ąsias Pagrindinio įstatymo priėmimo metines kilo ginčų dėl valdžios atskyrimo klausimo. Atlikdama mokyklų vadovėlių peržiūrą Honkongo vyriausybė tvirtino, kad Honkonge šis principas netaikomas. Dėl to kilo daug diskusijų – žymiausi teisininkai tvirtino, kad, nors Pagrindiniame įstatyme valdžios atskyrimas aiškiai nenurodytas, įvairiems valdžios lygmenims priskiriama atsakomybė yra aiškiai atskirta, o 85 straipsnyje užtikrinamas teismų nepriklausomumas.

Ataskaitiniais metais Teisėkūros tarybai teko būti nemalonių incidentų, susijusių su dideliais neramumais, liudininke. Viena iš jų priežasčių buvo nesutarimai dėl to, kas turėtų eiti Vidaus reikalų komiteto pirmininko pareigas. Šio komiteto veikla keletą mėnesių buvo paralyžiuota dėl demokratų trukdymo priimti sprendimus ir nesutarimo dėl pirmininko pareigų perleidimo pirmininko pavaduotojui, kol gegužės mėn. paaiškės naujojo pirmininko rinkimų rezultatai. Vėliau dėl incidentų Teisėkūros tarybos rūmuose buvo laikyti aštuoni politikai demokratai, įskaitant penkis dabartinius ir du buvusius įstatymų leidėjus. Po šių suėmimų buvo išreikštas didelis susirūpinimas dėl baudžiamosios teisės nuostatų taikymo įstatymų leidėjams ir buvusiems įstatymų leidėjams, taip pat dėl to, kad šie suėmimai buvo tikslingai nukreipti prieš politikus, palaikančius demokratiją.

Vyriausybės vadovė mėnesiui atidėjo savo metinį politinį pranešimą, kuris turėjo būti skaitomas spalio 14 d. Ji nurodė, kad šis pranešimas atidėtas todėl, kad su centrinės vyriausybės institucijomis reikėjo pasikonsultuoti dėl priemonių, skirtų Honkongo atsigavimui palengvinti, ir tuo tikslu lapkričio mėn. pradžioje lankėsi Pekine.

Jos ketvirtasis politinis pranešimas Teisėkūros taryboje buvo perskaitytas lapkričio 25 d., nedalyvaujant opozicijos atstovams. Vyriausybės vadovė atkreipė dėmesį į kelis Honkongą sukrėtusius smūgius, įskaitant COVID-19 poveikį žmonėms ir ekonomikai bei socialinius neramumus. Ji stengėsi pateisinti NSĮ ir kitus pastarojo meto politinius įvykius, įskaitant demokratiją palaikančių įstatymų leidėjų teisės dalyvauti rinkimuose panaikinimą, ir įtraukė skyrių „Visapusiška parama centrinei vyriausybei“. Kaip vyriausybės ketinimų griežtinti socialinių organizacijų, žiniasklaidos ir interneto reguliavimo taisykles ir populiarinti ugdymą nacionalinio saugumo klausimais mokyklose ir universitetuose pagrindą ji nurodė NSĮ 9 ir 10 straipsnius. Ji taip pat patvirtino, kad vyriausybė pateiks įstatymo projektą dėl nuostatų, susijusių su priesaikos davimu, pakeitimo.

COVID-19 pandemijos poveikis

Kalbant apie COVID-19 pandemiją, Honkongas yra pranešęs apie 8 847 užsikrėtusius ir 148 mirusius asmenis. Puikiai veikianti Honkongo sveikatos priežiūros sistema, tvirtas politinis atsakas, įskaitant griežtas karantino priemones, ir atsakingas jo gyventojų požiūris, kaip matyti iš to, kad protrūkio metu beveik visur buvo dėvimos veido kaukės, padėjo veiksmingai suvaldyti protrūkį. Honkongas taip pat pasinaudojo vertinga patirtimi, įgyta per 2003 m. kilusią SARS epidemiją.

Apie pirmąjį atvejį Honkongas pranešė sausio mėn. pabaigoje. Netrukus po to YAR uždarė visus sienos perėjimo punktus, išskyrus tarptautinį oro uostą, Šendženo įlankos atvykimo uostą ir Honkongo–Džuhajaus–Makao tiltą, leisdamas Honkongo gyventojams grįžti į miestą. Dėl vyriausybės pradinio reagavimo į protrūkį, įskaitant kaukių pirkimą, buvo pareikšta tam tikros kritikos. Rugsėjo mėn. centrinės vyriausybės padedamas Honkongas visame mieste vykdė savanorišką testavimo programą, kurioje dalyvavo apie 1,78 mln. asmenų. Siekdama sušvelninti ekonominį ir socialinį protrūkio poveikį, vyriausybė suteikė įvairių paramos priemonių.

Protrūkio metu, kai per metus kilo trys infekcijos bangos, vyriausybė reguliariai griežtino ir švelnino socialinių kontaktų ribojimo priemones. Taikant šias priemones, be kita ko, buvo uždarytos tam tikros didelę riziką keliančiomis laikytos komercinės įstaigos ir taikomi atstumų ir vietų restoranuose bei žmonių, kuriems leidžiama būriuotis, skaičiaus apribojimai.

Antrąjį pusmetį Honkonge buvo pradėtos diskusijos dėl galimų vadinamųjų kelionių burbulų, kad būtų galima lengviau keliauti į kitas 11 valstybių ir iš jų. Spalio mėn. susitarimas dėl tokio kelionių burbulo buvo iš esmės pasiektas su Singapūru, nors dėl COVID-19 bangos jo įgyvendinimas buvo atidėtas. Spalio mėn. ES nusprendė įtraukti YAR Honkongą ir Makao į regionų, į kuriuos vėl būtų galima vykti nebūtinų kelionių remiantis abipusiškumo principu ir kai bus tam tinkamos sąlygos, sąrašą.

Teisės, laisvės ir lygios galimybės

NSĮ, be abejonų, daro poveikį galimybėms naudotis laisvėmis, ir priėmus šį įstatymą „Demosisto“ lyderiai išformavo šią demokratiją palaikančią partiją. Šios partijos atstovai palaikė Honkongo apsisprendimo teisę, tačiau 2020 m. sausio mėn. šio tikslo buvo atsisakyta.

Padidėjo visuomeninio gyvenimo vidinė cenzūra, nors jos mastą sudėtinga įvertinti. Tiesioginė cenzūra dar nėra plačiai paplitęs reiškinys žiniasklaidos sektoriuje, nors kai kurie žurnalistai kalba apie abejotinus redakcijos sprendimus ir dažnesnius atvejus, kai redaktoriai neprileidžia žurnalistų prie opių klausimų. Visuomeniniam transliuotojui RTHK Nacionalinio saugumo įstatymas tiesiogiai netaikomas, tačiau jam daromas vis didesnis spaudimas vengti tam tikrų temų ir pranešama, kad vyriausybė jo veiksmus laiko provokuojamais.

Lapkričio 3 d. viena laisvai samdoma žurnalistė buvo sulaikyta dėl to, kad visuomeniniam transliuotojui RTHK kūrė tiriamosios dokumentikos filmą apie 2019 m. liepos mėn. greitojo geležinkelio stotyje Juen Longe įvykdytą išpuolį. Šis sulaikymas sulaukė daug kritikos dėl to, kad juo buvo siekiama kriminalizuoti teisėtai dirbamą žurnalistinį darbą.

Akademinių bendruomenės nariai, ypač tie, kurie moko opių dalykų ir dėsto žemyninės dalies studentams, susiduria su netikrumu dėl to, ką jie gali dėstyti pagal NSĮ. Kai kurie akademinių bendruomenės nariai susilaiko nuo užsienio šaltinių, visų pirma JAV, mokslinių tyrimų finansavimo, kad nepatektų į keblią padėtį.

NVO stengiasi užtikrinti, kad jų veikla nebūtų pažeidžiamas NSĮ, todėl joms kyla sunkumų atliekant savo darbą. Friedricho Naumanno fondas yra pirmoji didelė tarptautinė organizacija, dėl NSĮ nutraukusi savo veiklą Honkonge.

Pekino ir Honkongo valdžios institucijoms pranešus, kad reikia perorientuoti mokymą, siekiant skatinti patriotizmą ir gerinti NSĮ supratimą, mokykloms daromas vis didesnis spaudimas. Švietimo biuras už diskusijas apie nepriklausomybę palaikantį mąstymą mokyklos klasėse prieš priimant NSĮ vieną mokytoją visam gyvenimui išbraukė iš mokytojų sąrašo, peržiūrimi mokyklų vadovėliai, o mokytojams patariama stengtis nepažeisti šio įstatymo. Švietimo sektorius tampa vis labiau politizuotas, o Pekino režimo šalininkai tvirtina, kad daug mokytojų palaiko demokratijos ar netgi nepriklausomybės idėjas, kad moksleiviams klasėse diegiama vakarietiška ideologija ir kad jie raginami įsitraukti į socialinius judėjimus. Vyriausybės vadovė, siekdama užtikrinti, kad būtų labiau laikomasi vyriausybės gairių, pasiūlė mokytojų rengimo reformų.

Atsižvelgiant į COVID-19 protrūkį ir remiantis NSĮ, taikomi susirinkimų laisvės apribojimai. Per pirmuosius šešis 2020 m. mėnesius buvo pateikti 107 prašymai leisti surengti viešus susirinkimus, iš jų 87 buvo atmesti. Visi nuo 2020 m. liepos mėn. pateikti prašymai buvo atmesti. Kaip pagrindinė atmetimo priežastis dažnai nurodomas COVID-19 protrūkis, nes nuo kovo mėn. draudžiami vieši susirinkimai, kuriuose dalyvauja daugiau kaip keturi, vėliau – daugiau kaip aštuoni asmenys. Policija prie neteisėtų susirinkimų iškelia violetinę vėliavą, kuria įspėjama apie galimus NSĮ pažeidimus, nors neaišku, kas politinės raiškos požiūriu laikoma priimtinais dalykais.

Honkongo teismuose tam tikra pažanga padaryta **pripažįstant LGBTI asmenų teises**. Kovo mėn. Apeliacinis teismas nusprendė, kad Aprūpinimo būstu tarnybos politika, pagal kurią užsienio šalyse santuoką sudariusioms tos pačios lyties asmenų poroms draudžiama kreiptis dėl viešojo būsto, prieštarauja Konstitucijai ir yra neteisėta. Birželio mėn. Mokesčių inspekcija iš dalies pakeitė mokesčių kodeksą, kad asmuo, sudaręs santuoką tiek su tos pačios, tiek su kitos lyties asmeniu, galėtų pasirinkti mokesčių apskaičiavimo būdą:

mokesčius apskaičiuoti asmeniškai arba kartu su sutuoktiniu. Rugsėjo 18 d. Honkongo Aukštasis teismas nusprendė, kad tos pačios lyties asmenų poros, santuoką sudariusios pagal kitose jurisdikcijose taikomus įstatymus, Honkonge pagal paveldėjimo įstatymus turėtų turėti lygias teises. Vis dėlto tą pačią dieną teismas atsisakė platesniu mastu pripažinti užsienio šalyse sudarytas tos pačios lyties asmenų santuokas, pažymėdamas, kad konkretūs diskriminacijos atvejai gali būti nagrinėjami pradedant konkrečias teismo bylas. 2020 m. buvo išreikštas susirūpinimas dėl įtarimų, kad vienas teisėjas dėl prieglobsčio prašytojo seksualinės orientacijos pateikė homofobiškų pastabų.

Honkongas imasi tam tikrų priemonių, siekdamas kovoti su **prekyba žmonėmis**, nors JAV įtraukė Honkongą į savo 2 pakopos stebėjimo sąrašą. JAV metinėje ataskaitoje dėl prekybos žmonėmis, be kitų susirūpinimą keliančių klausimų, paminėti tokie aspektai kaip neveiksmingas nustatymo mechanizmas, nedaug patraukimo baudžiamojon atsakomybėn atvejų ir tai, kad aukos baudžiamos už neteisėtus veiksmus, kuriuos jos buvo priverstos atlikti. Gruodžio 17–18 d. vyko penktasis ES ir Honkongo seminaras kovos su prekyba žmonėmis klausimais, kuriame buvo nagrinėjami bendri susirūpinimą keliantys klausimai ir tokios temos kaip tarptautinis bendradarbiavimas kovos su prekyba žmonėmis srityje, pagalba aukoms ir bendradarbiavimas su pilietine visuomene.

Manoma, kad COVID-19 protrūkis daro neigiamą poveikį kai kurių **namų ūkio darbuotojų iš užsienio** darbo sąlygoms. Gauta pranešimų, kad kai kurie darbdaviai neleido darbuotojams išeiti iš namų ir pasinaudoti įprasta viena poilsio diena per savaitę. Honkongo namų ūkio darbuotojų iš Azijos šalių sąjungų federacija pranešė, kad dėl pandemijos padidėjo darbuotojų diskriminacija. Kaip pavyzdžiai buvo nurodytas neteisėtas sutarčių nutraukimas, kai buvo manoma, jog darbuotojai yra užsikrėtę koronavirusu, ir atsisakymas mokėti darbo užmokestį atvykstantiems namų ūkio darbuotojams iš užsienio, kol jiems buvo taikomos privalomo karantino priemonės. Daug darbo netekusių namų ūkio darbuotojų įstrigo Honkonge ir, negaudami kitos pagalbos, yra labai priklausomi nuo labdaros. Namų ūkio darbuotojams iš užsienio, kurie laikinose apgyvendinimo įstaigose laukia, kol galės persikelti į naujų darbdavių namų ūkius, Honkongo vyriausybė pradėjo atlikti nemokamus COVID-19 ir juos aprūpina kaukėmis.

Kovos su korupcija sistema išliko tvirta ir atspari – Honkongas taiko labai aukštus skaidrumo standartus ir kovos su korupcija priemones. Ir valdžios institucijos, ir politikos bei verslo sektorių atstovai pripažįsta, kad skaidrumas yra gyvybiškai svarbus išlaikant tvirtą Honkongo, kaip tarptautinio verslo centro, padėtį.

COVID-19 protrūkio ekonominis poveikis turėjo įtakos **skurdo** lygiui: iki 2020 m. pabaigos nedarbas pasiekė aukščiausią lygį per 16 metų – 6,6 proc.³, o 20–29 metų jaunuolių nedarbo lygis siekė 11 proc. Dar 2019 m. skurdo lygis padidėjo iki 20,4 proc. 2020 m. sausio mėn. vyriausybės vadovė paskelbė 10 naujų iniciatyvų, kuriomis siekiama suteikti paramą paprastiems ir nepasiturintiems žmonėms, be kita ko, tikslą iki 2023 m. aprūpinti laikiniais būstais padidinti nuo 10 000 iki 15 000 būstų ir ilgiau kaip trejus metus viešojo nuomojamo būsto laukiantiems pareiškėjams skirti išmokas pinigais.

II. Ekonominė raida

³ Čia ir toliau pateikiami naujausi rengiant šią ataskaitą turėti statistiniai duomenys.

2020 m. Honkongo ekonomikos padėtis labai pablogėjo: 2019 m. BVP sumažėjo 1,2 proc., ir 2020 m. antrus metus iš eilės tęsėsi ekonomikos nuosmukis. Nors vėliau tais pačiais metais dėl Kinijos ekonomikos atsigavimo padėtis šiek tiek pagerėjo, pirmąjį 2020 m. ketvirtį, palyginti su 2019 m., ekonomika vis tiek susitraukė 9,1 proc., antrąjį ketvirtį – 9,0 proc., o trečiąjį ketvirtį – 3,5 proc. Svarbų vaidmenį dėl ekonomikos nuosmukio atliko COVID-19, tačiau pandemija tik prisidėjo prie tokių sunkumų kaip 2019 m. neramumai ir tarp JAV ir Kinijos vykstantis prekybos karas.

YAR ekonomika yra labai atvira ir ji paprastai veikia kaip trejopas centras: Kinijos užsienio kapitalo pritraukimo, pasaulinės ir Kinijos prekybos ir turizmo (daugiausia Kinijos turistų) centras. Iš keturių pagrindinių miesto pramonės sektorių – finansinių paslaugų, turizmo, prekybos ir logistikos bei specialistų ir gamintojų paslaugų – 2020 m. gerų rezultatų pasiekta tik finansų sektoriuje.

Per ataskaitinius metus labiausiai nukentėjo **tie pramonės sektoriai, kuriems didelį poveikį daro turistų išleidžiamos lėšos**, be kita ko, mažmeninės prekybos, maisto ir gėrimų, apgyvendinimo ir maitinimo paslaugų, transporto ir aviacijos sektoriai. Mažmeninė prekyba per pirmus vienuolika 2020 m. mėnesių, palyginti su ankstesniais metais, sumažėjo 25,3 proc., restoranų pajamos per pirmuosius tris metų ketvirčius, palyginti su ankstesniais metais, sumažėjo 30,8 proc., o keleivių skaičius oro uoste per metus sumažėjo 87,5 proc. Šiuos pokyčius daugiausia galima paaiškinti tuo, kad drastiškai sumažėjo atvykstančių turistų – dėl kelionių apribojimų ir baimės keliauti jų skaičius per metus sumažėjo 93,6 proc. – iki vos 3,6 mln. turistų. Tradiciškai apie 80 proc. turistų atvyksta iš žemyninės dalies ir jiems tenka apie 40 proc. mažmeninės prekybos mieste, ypač prabangos sektoriuje, apimties. Vietos išlaidoms taip pat turėjo įtakos tokie veiksniai kaip prasta ekonomikos padėtis ir vietos socialinių kontaktų ribojimo restoranuose ir kitose įmonėse taisyklės.

Dėl vėliau tais metais tam tikru mastu pagerėjusios padėties ir gerėjančios ekonominės padėties Kinijoje ir kai kuriose kitose pasaulio šalyse pandemijos poveikis Honkongo **išorės prekybai** buvo nedidelis: per pirmuosius vienuolika 2020 m. mėnesių, palyginti su ankstesniais metais, prekių eksportas (beveik vien reeksportas) sumažėjo 2,8 proc., o importas – 5,0 proc. Tai taip pat turėjo įtakos prekybos ir logistikos pramonės sektoriams, kuriuose sukurama apie 20 proc. Honkongo BVP.

Ataskaitiniais metais labai pablogėjo padėtis **darbo rinkoje**. Iki metų pabaigos nedarbo lygis pasiekė 6,6 proc., o 2019 m. pabaigoje jis siekė 3,3 proc. Taip pat esama didelių įvairių sektorių skirtumų – finansų sektoriuje nedarbo lygis siekia tik 3,2 proc.

Nekilnojamojo turto kainos per ataskaitinius metus padidėjo 0,3 proc. (2019 m. jos padidėjo 5,5 proc.). Honkongas tebėra vienas iš būsto pirkėjams mažiausiai prieinamų urbanistinių centrų pasaulyje. Būsto trūkumas yra ilgalaikė problema, daranti neigiamą poveikį daugeliui namų ūkių.

Finansų sektorius yra daug atsparesnis už likusius ekonomikos sektorius ir ataskaitiniais metais toliau augo. Išlaikyti šį sektorių padėjo patikimi veiklos, susijusios su pradiniu viešu akcijų platinimu (PVAP), kanalai. Per ataskaitinius metus viešas akcijų platinimas buvo pradėtas 154 kartus ir jo bendra vertė siekė 397,5 mlrd. HKD (42,4 mlrd. EUR). Net po to, kai dėl žemyninės Kinijos reguliavimo institucijų prieštaravimų paskutinę akimirką buvo atšauktas įmonės „Ant Group“ dvigubas PVAP Honkonge ir Šanchajuje, kuris turėjo būti didžiausias istorijoje, pritraukta suma, palyginti su ankstesniais metais, padidėjo 26,5 proc.

PVAP yra vienas iš daugelio finansų sektoriaus subjektų pajamų šaltinių, padedančių pritraukti investuotojus ir kapitalą. Naujos griežtesnės į JAV biržos sąrašus įtrauktoms Kinijos bendrovėms taikomos taisyklės ir didesnė tarp JAV ir Kinijos tvyranti įtampa laikomos veiksniais, skatinančiais Kinijos įmones viešą akcijų platinimą pradėti Honkonge. Dar viena finansų sektoriaus atsparumo priežastis yra tai, kad vietos ekonomika jam daro gana nedidelį poveikį. Maždaug 80 proc. Honkongo akcijų rinkos kapitalizacijos sudaro žemyninės Kinijos įmonės, o tai reiškia, kad didelį poveikį šiam sektoriui daro Kinijos ekonomika, kurios rodikliai ataskaitiniais metais buvo geresni negu Honkongo ekonomikos. Ataskaitiniais metais, palyginti su ankstesniais metais, vidutinė dienos apyvarta Honkongo vertybinių popierių biržoje padidėjo 49 proc., o rinkos kapitalizacija pasiekė kaip niekada didelę 47,5 trln. HKD (5,1 trln. EUR) vertę. Honkongo indeksas „Hang Seng“ sumažėjo maždaug 3,4 proc. Bankų sektorius ir toliau turėjo pakankamai kapitalo ir nemažą rezervą. Nepaisant neaiškos ekonominės padėties ir destabilizuojamą poveikį darančios vietos politinės raidos, YAR **nenustatyta didelio masto kapitalo išvežimo. Honkongo dolerio vertė buvo didelė**, o Honkongo pinigų institucija turėjo keletą kartų įsikišti ir užtikrinti, kad jo vertė pernelyg nepadidėtų ir neviršytų prekybos juostos su JAV doleriu. Šiuo požiūriu pinigų srantai po PVAP padėjo išlaikyti valiutos vertę ir dideles užsienio valiutos atsargas.

Per pirmuosius vienuolika 2020 m. mėnesių vidutinė infliacija siekė 0,4 proc.

Vyriausybės parama ir fiskalinė padėtis

Siekdama įveikti ekonomikos nuosmukį ir padėti gyventojams, vyriausybė ataskaitiniais metais įgyvendino keletą paramos priemonių. Vyriausybės duomenimis, **iš viso šių priemonių vertė siekė 311,5 mlrd. HKD (33,2 mlrd. EUR), arba 10–11 proc. miesto BVP**. Šios priemonės buvo, be kita ko, tai gyventojams skirtos vienkartinės 10 000 HKD (1 066 EUR) išmokos grynaisiais pinigais, darbo užmokesčio subsidijų programa ir įvairių mokesčių sumažinimas, atleidimas nuo mokesčių ir rinkliavų ir įvairių pramonės sektorių subsidijavimo schemas.

Nors taikant šias priemones teikiama labai svarbi parama ekonomikai, jos taip pat sulaukė kritikos dėl to, kad yra nepakankamai tikslingos, o dėl to mažėja jų efektyvumas ir didėja fiskaliniai kaštai. Tai pasakytina apie dvi brangiausias priemones: išmokas grynaisiais pinigais ir darbo užmokesčio subsidijas, nes jomis galėjo naudotis dauguma gyventojų ir įmonių, neatsižvelgiant į jų finansinę padėtį. Apie daugumą priemonių buvo paskelbta pirmąjį metų pusmetį, o vėliau vyriausybė paramą sumažino.

Šie veiksmai buvo papildyti Honkongo pinigų institucijos priemonėmis, kuriomis buvo siekiama, be kita ko, didinti bankų sektoriaus likvidumą, per pusę sumažinti įstatymais nustatyto rezervo lygį, kad būtų galima padidinti skolinimo pajėgumus, ir bankų klientams atidėti pagrindinės sumos kredito įmokų mokėjimą.

Vasarą vyriausybė, nurodžiusi, kad siekia išsaugoti darbo vietas bei Honkongo, kaip aviacijos centro, statusą, ėmėsi valstybės lėšomis gelbėti pagrindinį Honkongo vežėją „Cathay Pacific“ ir pervedė didelę sumą likvidumą didinančių lėšų. Nepaisant šios paramos, bendrovė po kelių mėnesių pranešė apie didelio masto restruktūrizaciją.

Kalbant apie fiskalinę sritį, 2019 m. pirmą kartą per 15 metų buvo nustatytas biudžeto deficitas, o 2020 m. dėl mažų pajamų ir ekonominės paramos priemonių išlaidų padėtis labai

pablogėjo. Todėl nuo balandžio iki lapkričio mėn. valstybės biudžeto deficitas pasiekė kaip niekada aukštą – 318 mlrd. HKD (34 mlrd. EUR) – lygį, o fiskaliniai rezervai sumažėjo nuo 1,16 trln. HKD iki 842 mlrd. HKD (90 mlrd. EUR).

Verslo aplinka

Ataskaitiniais metais pagrindiniai Europos įmonėms susirūpinimą keliantys klausimai buvo ekonomikos nuosmukis ir COVID-19 poveikis verslo veiklai bei pajamoms. Tuo pat metu daug įmonių taip pat atsižvelgė į kintančią politinę aplinką mieste, įskaitant įgyvendinamą NSĮ ir didėjančią Pekino įtaką.

2020 m., kaip ir per neramumus 2019 m., Europos įmonės daugiausia taikė delsimo metodą. Vis dėlto verslo bendruomenė laikosi nuomonės, kad NSĮ daro neigiamą poveikį Honkongo tarptautinei reputacijai. Taip pat kyla susirūpinimas dėl galimo šio įstatymo poveikio įmonėms ir apskritai verslo aplinkai šiame YAR. Šis poveikis įvairiems pramonės sektoriams nevienodas, tačiau apskritai kyla susirūpinimas dėl būtinybės užtikrinti nuolatinį teisminių institucijų nepriklausomumą, žodžio laisvę ir laisvę vykdyti verslo veiklą, prieigą prie duomenų ir dėl poveikio galimybėms samdyti gabiausius specialistus ir juos išlaikyti⁴. Todėl kai kurios įmonės iš naujo vertina buvimą mieste, o kitos rengia nenumatytų atvejų planus. Nors taip pat yra keletas įmonių, kurios NSĮ laiko teigiamu dalyku, be kita ko, socialinio stabilumo požiūriu, iš įmonių tyrimų matyti, kad dauguma įmonių laikosi kitokios nuomonės.

Dėl ekonomikos nuosmukio kai kurios Europos įmonės mažina YAR vykdomos veiklos mastą. Pramonės sektoriuose, kurie yra labai priklausomi nuo turistų išleidžiamų lėšų, veikiančios įmonės nukentėjo kone labiausiai, o jų pajamos gerokai sumažėjo. Prekybos ir logistikos sektorių įmonėms neigiamą poveikį padarė neaktyvi pasaulinė prekyba ir visuotinis ekonomikos nuosmukis.

Kelionių į Honkongą ir iš jo apribojimai taip pat daro didelį poveikį Europos įmonėms, ypač todėl, kad daugelis iš jų palaiko verslo ryšius su Kinija ir Azijos regionu.

Honkonge vykdomos veiklos efektyvumas, jo aukšto lygio autonomija, teisinės valstybės principas ir nepriklausomos teisminės institucijos jau seniai laikomi pagrindiniais konkurenciniais pranašumais. Susilpnėjęs bet kuris iš šių aspektų padarytų neigiamą poveikį Honkongo patrauklumui. Įtampa tarp Kinijos ir JAV, be kita ko, dėl Honkongo, taip pat yra vienas iš įmonėms susirūpinimą keliančių klausimų.

Prekyba ir kitos politikos sritys

Sausio mėn. įsigaliojo 2019 m. kovo mėn. pasirašytas laisvosios prekybos susitarimas (LPS) su Australija, į kurį taip pat įtrauktas iš dalies pakeistas investicijų susitarimas. Kovo mėn. įsigaliojo su Jungtiniais Arabų Emyratais sudarytas investicijų susitarimas. Ataskaitiniais metais taip pat laipsniškai įsigaliojo 2017 m. su ASEAN šalimis pasirašytas LPS.

Vyriausybė paskelbė apie priemones, kuriomis siekiama stiprinti Honkongo kaip finansų centro ir pagrindinio žaliojo centro regione vaidmenį: be kita ko, panaikintas biržiniams fondams (ETF) taikytas žyminis mokestis ir imtasi priemonių privataus kapitalo fondams

⁴Šie susirūpinimą keliantys klausimai buvo pabrėžti keliuose per ataskaitinius metus atliktuose įmonių tyrimuose.

pritraukti. Taip pat buvo pradėtas taikyti naujas technologijų indeksas „Hang Seng TECH“. Jis taikomas 30-iai didžiausių Honkongo biržinių technologijų bendrovių, kurioms technologijos daro didelį poveikį ir kurios atitinka šio indekso atrankos kriterijus. Kalbant apie žaliąjį finansavimą, vyriausybė ir miesto finansų reguliavimo institucijos sudarė Žaliojo ir tvaraus finansavimo tarpžinybinę iniciatyvinę grupę, o vyriausybė pažymėjo, kad per kelerius ateinančius metus išleis naujas vyriausybės žaliąsias obligacijas (pirmosios buvo išleistos 2019 m.).

Vyriausybė, siekdama skatinti inovacijas ir technologijas, kurios yra vienas iš didžiausių jos prioritetų, Honkongo mokslo parko plėtrai skyrė 3 mlrd. HKD (320 mln. EUR) ir sustiprino savo technologijų kuponų programą. Gruodžio mėn. vyriausybė taip pat pristatė antrosios versijos Honkongui skirtą pažangiojo miesto projektą. Kalbant apie aprūpinimą būstu, vyriausybė nustatė tikslą iki 2024 m. suteikti 100 400 viešųjų būstų (ir iki 2024 m. kasmet skirti 19 600 privačių būstų). Aplinkos srityje vienas iš prioritetų buvo toliau skatinti naudotis elektrifikuotomis transporto priemonėmis ir laipsniškai atsisakyti taršesnių transporto priemonių. Vyriausybė pradėjo įgyvendinti 2 mlrd. HKD (212 mln. EUR) vertės subsidijavimo schemą, kuria siekiama atnaujinti privačiuose gyvenamuosiuose pastatuose įrengtus elektrifikuotų transporto priemonių įkrovimo įrenginius.

Kalbant apie energetiką, vyriausybė siekia, kad didesnę energijos rūšių derinio dalį sudarytų gamtinės dujos, kad būtų galima mažinti anglių dalį. Atliekų tvarkymas tebėra viena iš pagrindinių miesto problemų, nes vietoje perdirbama tik nedidelė dalis miesto atliekų. Viena iš kliūčių iškilo birželio mėn., kai įstatymų leidėjai panaikino 2018 m. pateiktą ir ilgam laikui atidėtą įstatymo projektą dėl privalomo atliekų šalinimo mokesčio.

vyriausybės vadovė savo lapkričio 25 d. paskelbtame **2020 m. politiniame pranešime** pasiūlė stiprinti Honkongo ekonomikos gaivinimą. Trumpuoju laikotarpiu daugiausia dėmesio bus skiriama pandemijos suvaldymui, o ilgalaikiuose ekonominiuose planuose patvirtinti nustatyti prioritetai stiprinti integraciją Didesniajame įlankos regione ir su žemynine Kinija, stiprinti Honkongo kaip prekybos, finansų ir verslo paslaugų centro vaidmenį, skatinti inovacijas ir technologijas ir pažangiojo miesto plėtrą. Nors į šį politinį pranešimą įtraukta tam tikrų įmonėms skirtų priemonių ir įsipareigojimas didinti išlaidas infrastruktūrai, jis nebuvo reikšmingas indėlis į 10–11 proc. BVP vertės ataskaitiniais metais ekonomikai jau suteiktą pagalbą.

Politiniame pranešime dar kartą pabrėžta, kad reikia spręsti ilgalaikės būstų trūkumo ir neįperkamo problemą. Šiuo požiūriu vyriausybės vadovė pakartojo, kad palaiko didelio masto ir ginčijamą melioracijos projektą „Lantau rytojaus vizija“ (angl. *Lantau Tomorrow Vision*). Atsižvelgiant į sunkumus, susijusius su Honkongo reputacija, politiniame pranešime taip pat paskelbta apie plataus masto viešinimo kampaniją, skirtą miestui kaip verslo centrai populiarinti.

Taip pat pranešta apie svarbų dalyką – Honkongo sprendimą iki 2050 m. pasiekti anglies dioksido poveikio neutralumą. Siekiant šio tikslo iki 2021 m. vidurio bus atnaujintas Honkongo klimato srities veiksmų planas. Į šį pranešimą buvo įtraukti ir kiti žalieji aspektai, be kita ko, susiję su transportu, statyba, žaliuoju finansavimu ir iš atliekų gaminama energija.

Vyriausybės vadovei išvykus vizito į Pekiną kilo vilčių, kad Kinija galbūt greitai vėl atidarys savo sieną su Honkongu. Daug įmonių žemyninėje dalyje vykdo veiklą ir dirba su klientais ir (arba) tiekėjais, o Kinijos turistai yra pagrindinis Honkongo mažmeninės prekybos, maisto

ir gėrimų, apgyvendinimo ir maitinimo paslaugų bei transporto sektorių pajamų šaltinis. Vis dėlto ataskaitinių metų pabaigoje buvo toliau taikomi kelionių apribojimai, pavyzdžiui, privalomas karantinas.

III. Honkongo ir žemyninės Kinijos santykiai

Honkongo ryšių palaikymo tarnyba daro vis didesnę įtaką Honkongo politikos formavimui ir įtakingiems jo politikams, todėl kyla abejonių, ar pavyks išlaikyti Honkongo aukšto lygio autonomiją. Balandžio mėn. padarytas pareiškimas, kad Honkongo ryšių palaikymo tarnybai netaikomos Pagrindinio įstatymo nuostatos dėl Honkongo autonomijos apsaugos nuo centrinės vyriausybės kišimosi (22 straipsnis), buvo nerimą keliantis ženklas dėl Kinijos įsipareigojimo apsaugoti principą „viena šalis – dvi sistemos“. Honkongo ryšių palaikymo tarnybos pareiškime, kuriuo patvirtinamas šis išaiškinimas, teigiama, kad Honkongo ryšių palaikymo tarnyba Honkonge turi plačius įgaliojimus, įskaitant priežiūros įgaliojimus. 2020 m. sausio mėn. Honkongo ryšių palaikymo tarnybos direktoriumi buvo paskirtas Luo Huiningas. Tai buvo ženklas, kad Honkongo ryšių palaikymo tarnyba užims aktyvesnę poziciją, ir tai matyti iš reguliariai skelbiamų pranešimų spaudai, kuriuose neigiamai vertinami su Honkongu susiję įvykiai. Šiuose pranešimuose taip pat buvo pareikšta griežta kritika demokratiją palaikančių įstatymų leidėjų atžvilgiu.

Žemyninė Kinija ir toliau buvo pagrindinė Honkongo prekybos prekėmis partnerė – per pirmuosius vienuolika 2020 m. mėnesių eksportas į žemyninę Kiniją sudarė 59 proc. viso Honkongo eksporto, o importas iš žemyninės Kinijos – 43 proc. viso jo importo. Savo ruožtu YAR yra svarbus žemyninės dalies prekybos centras ir 2020 m. buvo penktas pagal dydį Kinijos prekybos partneris. Kinijos Guangdongo provincija Honkongui tebėra svarbi laikinojo išvežimo perdirbti bazė.

Honkongas taip pat tebėra **pagrindinis Kinijos lengvatinių mokesčių centras ir investicijų centras**. 2019 m. pabaigoje žemyninė Kinija buvo didžiausias tiesioginių užsienio investicijų (TUI) šalyje, išskyrus lengvatinių mokesčių centrus, šaltinis ir pirmoji Honkongo tiesioginių investicijų užsienyje paskirties vieta: žemyninės Kinijos TUI šalyje sudarė 28 proc. visų TUI šalyje, o Honkongo TUI žemyninėje Kinijoje – 45 proc. visų jo tiesioginių investicijų užsienyje. Savo ruožtu Honkongo TUI žemyninėje dalyje sudaro apie 65 proc. visų žemyninės dalies TUI, o 61 proc. Kinijos tiesioginių investicijų užsienyje yra nukreipta į Honkongą. Į Honkongo biržos sąrašus įtraukta 1 319 žemyninės dalies bendrovių, sudarančių 80 proc. miesto bendros rinkos kapitalizacijos. Honkongo ir žemyninės Kinijos kapitalo rinkos yra sujungtos **Vertybinių popierių susiejimo programa**, kuria Honkongo vertybinių popierių birža sujungiama su jos partneriais Šanchajuje ir Šendžene, ir **programa „Bond Connect“** – bendra patekimo į obligacijų rinkas programa.

Ataskaitiniais metais Honkongas ir žemyninė dalis toliau plėtojo tarpusavio santykius pagal 2003 m. pirmą kartą pasirašytą **Kinijos ir Honkongo glaudesnės ekonominės partnerystės susitarimą (CEPA)**. 2020 m. birželio mėn. įsigaliojo 2019 m. lapkričio mėn. patvirtintos naujos prekybos paslaugomis liberalizavimo priemonės.

Ataskaitiniais metais tęsėsi regioninė integracija pagal **Guangdongo, Honkongo ir Makao Didesniojo įlankos regiono projektą**. Vienas iš šio 2019 m. paskelbto projekto tikslų yra iki 2035 m. Didesniajame įlankos regione užtikrinti netrukdomus prekių, paslaugų ir kapitalo srautus. Ataskaitiniais metais vyriausybė paskelbė priemones, kuriomis siekiama stiprinti integraciją ir sudaryti palankesnes sąlygas įvairiuose sektoriuose vykdyti verslo veiklą.

Finansų srityje birželio mėn. Kinijos Liaudies bankas, Honkongo pinigų institucija ir Makao pinigų institucija kartu paskelbė planą įgyvendinti abipusės tarpvalstybinės turto valdymo jungties bandomąją programą „Turto valdymo jungtis“. Įdiegus šią jungtį Honkongo, Makao ir devynių Guangdongo provincijos miestų gyventojai galėtų tarpvalstybiniu mastu investuoti į bankų šioje zonoje platinamus turto valdymo produktus. Didesniajame įlankos regione taip pat planuojama įdiegti draudimo produktų jungtį.

Įmonės iš esmės palankiai vertina Didesniajame įlankos regione suteikiamas galimybes, tačiau joms kyla sunkumų, susijusių mokesčių politika, reguliavimo ir teisiniais aspektais, politiniu netikrumu, skaidrumu ir matomumu bei intelektinės nuosavybės teisių apsauga. Žvelgiant plačiau, vis dar kyla klausimų dėl to, kaip tarpusavyje susieti tris skirtingas ekonomines, teises, mokesčių ir muitų sistemas, ir dėl galimos dalyvaujančių miestų tarpusavio konkurencijos. Taip pat galėtų sumažėti Honkongo, kaip itin svarbios jungties su Kinija, konkurencinis pranašumas, nes Guangdongo provincijos miestai liberalizuoja savo ekonomiką, didina konkurencingumą ir, pasitelkdami finansų ir prekybos sektorius, jungiasi su pasauliu.

IV. 2020 m. ES ir Honkongo dvišaliai santykiai ir bendradarbiavimas

2020 m. nevyko metinis ES ir Honkongo struktūrinis dialogas – pirmą kartą nuo 2006 m., kai buvo pradėta rengti šiuos susitikimus. Anksčiau šis struktūrinis dialogas buvo galimybė peržiūrėti ir paskatinti bendradarbiavimą tokiose srityse kaip finansinės paslaugos, prekyba, investicijos, viešieji pirkimai, muitai, inovacijų technologijos, kova su prekyba žmonėmis ir aplinkos klausimai. ES mano, jog svarbu, kad abi šalys reguliariai palaikytų institucinį dialogą, suteikiantį galimybę visapusiškai peržiūrėti tarpusavio santykius ir skirti dėmesio visiems susirūpinimą keliantiems klausimams ar abipusiems interesams, priskiriamiems kitos šalies jurisdikcijai ar kompetencijai. ES tikisi, kad 2021 m. bus sudarytos sąlygos atnaujinti šį struktūrinį dialogą.

2020 m. Honkonge verslo veiklą vykdė 1 560 ES įmonių ir daugelis iš jų Honkonge turi regionines būstines ar regioninius biurus. ES įmonės vykdo veiklą įvairiuose sektoriuose, daugiausia finansinių ir verslo paslaugų, prekybos, logistikos, mažmeninės prekybos, maisto ir gėrimų bei statybos sektoriuose.

2020 m. Honkongas buvo 25-as pagal dydį ES prekybos prekėmis partneris⁵ ir dvyliktas pagal dydį ES prekybos partneris Azijoje. Bendros dvišalės prekybos vertė tuo laikotarpiu siekė 27,4 mlrd. EUR ir, palyginti su tuo pačiu laikotarpiu 2019 m., sumažėjo 10,8 proc. ES prekių eksporto į Honkongą vertė tuo laikotarpiu siekė 23,0 mlrd. EUR, o importo iš Honkongo – 7,1 mlrd. EUR, taigi ES perteklius sudarė 15,8 mlrd. EUR. 2020 m. ES buvo trečia pagal dydį Honkongo prekybos prekėmis partnerė (po žemyninės Kinijos ir Taivano). ES buvo antra pagal dydį Honkongo eksporto paskirties vieta ir penkta pagal dydį importuotoja. Honkongas ir toliau atliko svarbaus žemyninės Kinijos ir ES tarpusavio prekybos tranzitinių krovinių sandėlio funkciją.

2019 m. Honkongas buvo ketvirtas pagal svarbą ES **prekybos paslaugomis partneris** Azijoje. 2019 m. (paskutiniai metai, apie kuriuos turima duomenų) dvišalės prekybos paslaugomis su 27 ES šalimis vertė siekė 26,8 mlrd. EUR (per metus padidėjo 9 proc.). ES

⁵ 27 ES šalių duomenimis.

paslaugų importo iš Honkongo vertė siekė 11,0 mlrd. EUR, o eksporto į Honkongą – 15,8 mlrd. EUR, taigi ES perteklius sudarė 4,7 mlrd. EUR⁶.

ES ir Honkongo abipusės **investicijos** ir toliau buvo didelės. Iš Honkongo statistinių duomenų matyti, kad 2019 m. (tai paskutiniai metai, apie kuriuos turima duomenų) pabaigoje, išskyrus lengvatinių mokesčių zonas, ES buvo septinta pagal dydį užsienio investuotoja Honkonge ir antroji pagrindinė Honkongo tiesioginių investicijų užsienyje paskirties vieta. 2019 m. pabaigoje visos Honkongo tiesioginės investicijos 27 ES šalyse, Eurostato duomenimis, siekė 185,8 mlrd. EUR, taigi Honkongas yra vienas iš svarbių tiesioginių užsienio investicijų Europos Sąjungoje šaltinių, o 27 ES šalių investicijos Honkonge siekė 163 mlrd. EUR. Kalbant apie investicijų srautus, iš naujausių 2020 m. pirmų trijų ketvirčių duomenų matyti, kad gryniosios Honkongo TUI Europos Sąjungoje siekė 7,6 mlrd. EUR (palyginus su 2019 m. pirmųjų trijų ketvirčių 49,8 mlrd. EUR išeinamuoju srautu).

Ataskaitiniais metais ES ir Honkongas, vadovaudamiesi Veiksmų planu intelektinės nuosavybės teisių apsaugai stiprinti, ES ir Honkongo susitarimu dėl muitinių bendradarbiavimo ir savitarpio administracinės pagalbos ir Muitinės atliekamo intelektinės nuosavybės teisių vykdymo užtikrinimo veiksmų planu, toliau bendradarbiavo **muitų** klausimais. 2020 m. buvo sklandžiai tarpusavyje keičiamasi informacija apie riziką, nors tam tikrai numatytai veiklai įtaką padarė COVID krizė. Nepaisant puikaus bendradarbiavimo, Honkongas tebėra antras pagal į ES importuojamų prekių, kuriomis pažeidžiamos intelektinės nuosavybės teisės, vertę kilmės šaltinis, nors šios prekės ir nėra pagamintos šiame mieste.

Kalbant apie **mokslinius tyrimus, mokslą ir inovacijas**, 2020 m. Honkongo valdžios institucijos, siekdamos paremti programos „Horizontas 2020“ dalyvius iš YAR, paskelbė du kvietimus teikti paraiškas. Paskutinio kvietimo teikti paraiškas galutinis paraiškų pateikimo terminas yra 2021 m. sausio mėn. vidurys. Kadangi dabartinė bendradarbiavimo pagal programą „Horizontas 2020“ schema kartu su Europos bendrąja programa baigia galioti 2020 m. pabaigoje, turėtų būti atnaujintos diskusijos su Honkongu, siekiant išplėsti pagal programą „Europos horizontas“ taikomą schemą, įskaitant privačiam sektoriui prieinamą bendro finansavimo mechanizmą. Per bet kokias būsimas diskusijas dėl programos „Europos horizontas“ pirmenybė bus teikiama tokiems principams kaip abipusiškumas, vienodos sąlygos, atvirumas, įtraukimas ir aukštų etikos normų bei profesinio sąžiningumo standartų laikymasis. Šioje srityje ES toliau atidžiai stebės NSĮ poveikį tyrėjams ir mokslininkų judumui, akademinėi laisvei ir mokslinių tyrimų organizacijoms.

Kalbant apie **kovą su pinigų plovimu ir terorizmo finansavimu**, praėjusiais metais Finansinių veiksmų darbo grupė (FATF) paskelbė bendrą Honkongo vertinimo ataskaitą⁷, kuria remiantis Honkongui pradėta taikyti reguliarios stebėsenos procedūra. Atsižvelgiant į tai, kad Honkongas yra klestintis finansų ir prekybos centras, kyla didelė rizika, kad jo sistema gali būti netinkamai naudojama kaip užsienyje nusikalstamu būdu įgytų pajamų tranzito vieta. Šiuo požiūriu Honkongas turėtų ir toliau imtis veiksmų, kad informacija apie tikruosius savininkus būtų tiksli ir prieinama visoms atitinkamoms juridinėms struktūroms.

⁶ Preliminarūs Eurostato statistiniai duomenys.

⁷ <http://www.fatf-gafi.org/media/fatf/documents/reports/mer4/MER-Hong-Kong-China-2019.pdf>

Gruodžio 17–18 d. buvo surengtas 5-asis metinis ES ir Honkongo praktinis seminaras **prekyba žmonėmis** klausimais. Šį praktinį seminarą sudarė dvi po pusę dienos trukusios internetinės sesijos, apėmusios tokius klausimus kaip tarptautiniai standartai, partnerystė kovojant su prekyba žmonėmis, parama aukoms ir dabartinė kovos su prekyba žmonėmis ES ir Honkonge padėtis. Šis seminaras sulaukė didelio Honkongo suinteresuotųjų subjektų susidomėjimo – prie jo prisijungė apie 80 dalyvių iš įvairių vyriausybės departamentų. Pagal Techninės pagalbos ir informacijos mainų programą (TAIEX) kalbėti šiame praktiniame seminare buvo pakviesti 7 Europos pranešėjai ekspertai.

Dėl COVID-19 pandemijos didžioji dalis numatytos žmonių tarpusavio ryšių stiprinimo veiklos, įskaitant kultūros renginius, mokslinius tyrimus, akademinį bendradarbiavimą, studentų judumo projektus ir veiklą, susijusią su kūrybos sektoriais, turėjo būti sustabdyta. Todėl ES biuras ieškojo alternatyvių būdų, kaip surengti viešosios diplomatinės renginius. Vasario mėn., kai buvo sugriežtintos sveikatos priemonės, ES valstybių narių padedamas ES biuras surengė 2020 m. ES filmų festivalį. Kartu su ES valstybėmis narėmis ES biuras internete surengė trečiąjį festivalį „Make Music, Hong Kong“. ES biuras, bendradarbiaudamas su Profesinio mokymo taryba, taip pat surengė dizaino konkursą.

ES biuras dažnai rengė susitikimus su vyriausybės pareigūnais, įstatymų leidėjais, akademinė bendruomene ir pilietine visuomene.